

kibaru

a bè bò kalo o kalo "AMAP" ka yamaruya kònò

KONOKO

• NYE 2: MALI BALIKUKALAN BAARA-DA «DNAFLA» KUNNAFONIW.

Kalanko yiriwacogo ani Bamanankan degecogo Faransikan fòlaw fè.

• NYE 3: CIKÉ DONNIYA.

Kunnafoni nyèsinnen Ponpu nyèci ma.

• NYE 4 ani NYE 5: KIBARU KANUBA-GAW KUMA YORO.

Kunnafoni sòròlenw ka bò jamana kònò an'a kòkan fòtaw ani kétaw kan.

• NYE 6 ani NYE 7: SEKO NI DONKOKE-NE.

Poyiw, nsiirinw ani maanaw minnu kalan- ni bè dò fara hadamaden ka dònniya kan.

• NYE 8: «UNESCO» ni «CILSS»:

Bamakò kumbèn min nyèsinnna KUNGO-KONO ARAJOKO basigili ma jamana 9 kònò, cikèlaw kama.

Kunnafonifènw ka ca : Televisiòn, Arajo ani Zurunali b'u la. Nka, kunnafonifèn min bè jama fanba lasòrò teliya ani nògòya la, o ye ARAJO ye. O de kòsòn, ARAJO jènsenni bè sòròkèlaw nafa, ka tèmè kunnafonifèn tòw kan.

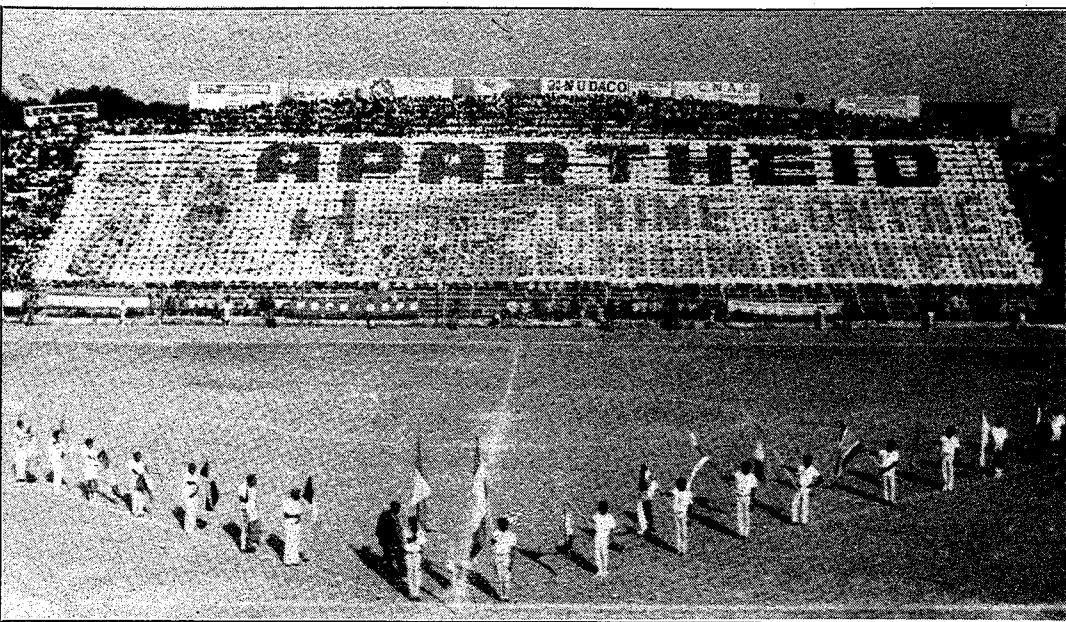

Siyawoloma lagosili dògokun git- tanw labènni Mali jamana dugu kelen- kelen bèè kònò, o bè faamuya, k'a da Malidenw jòyòro girinya kan, hèrèko ni lafiyako basigila dinyè kònò, ani Malidenw ka kelenyatòn «UDPM» sekeretèri zénerali n'a fangaso kundi- gi, Zénerali Musa sugandili, san 1988 kònò, k'a kè Afiriki kelenyatòn «OUA» persidan ye.

Mali ka siyawoloma lagosili dògòkun

Nowanburukalo tile 7 n'a tile 14 cè kèra dògòkun kérènkérènnen ye Mali kònò yan. Nin dògòkun kelen kònò, a nyinina Malidenw fè u k'u ka nkaniyanyumanya jira u balima Afiriki woroduguyanfan farafinw na.

A dògòkun kònò hèrè ni bèn ni lafiya ni fasokunmabò jèkuluw lafasabaga caman wele- la jamalajèw kadara kònò, minnu senfè farajè siyawolomalaw bè ka tòorò ni lajaba min da an balima Afiriki woroduguyanfan farafinw kan, o kukun n'o nyènyè tòmòna. (nyè 3)

Ka bò Mali balikukan baarada "DNAFLA" la

Mali Balikukan baarada «DNAFLA» ka kunnafonilasela yamaruyalen min bè a kaciakèda kunnafoniw lase «KIBARU» ma, n'o ye Ibarahima KANTE ye, o ye min sòrò k'a di Kibaru kanubagaw n'a lafasabagaw ma nin kalo in na, balikukan wale nafamaw kan, o filè aw kòrò nin ye:

POLISIW KA FOLI K'A NYESIN BALIKU-KALAN BAARADA MA

- Fasojamana lakanani minisiri !
 - Mali kèlefangal tamazòri kuntigi !
 - tamazòrikuntigiw !
 - Balikukan baarada kuntigi !
 - jalatigibaw !
 - an karamògòw !
- «JIDON O, SODON O, YEREDON DE NYOGON TE».

Tubabukan ka di sa, nka a te an barakanw bò abada. N'bè foli kè ka nyèsin nin wale nyuman in daminèbagaw ma, an faso kanw kalanni. N'b'u fo mun na ? N'b'u fo, bawo olu de kéra sababu ye anw k'a dòn nafa min bè se ka sòrò an ka kanw kalanni na.

Malidenw ka faamuya sòrò teliya la, o bè an faso kanw de bolo. O de kama, olu ka kan ka kòròta kosèbè.

N'bè an karamògòw fo k'u walenyuman-dòn. U ye baara kè ni kanu ye, k'a kè ni nisòndiya ye. U b'u ka baara dòn.

Foli bè kalandenw fana ye. U nana a cogo la kalan nafa kama. U m'u tò to.

An ye nin min daminè, a tòba bè kòfè. An ye dò dòn, nka an m'a bée dòn dè. An b'a fè, kalan ka se ka taa nyè, a nafa kosòn

AW NI CE AW KA TULOMAJO LA!

Kumandan Filakòrò Samake

BALIKUKALAN BAARADA NYEMOGO KA FOLI K'A NYESIN POLISIW MA.

- Mali kèlefangal nyémögò !
- Lakanali ni hakililatigè soba kuntigiw !
- N'balimamusow ni n'balimakèw !
- Bi ye an ka kunnyògònsabakalan kuncé-li don ye. O sababu la, n'nisòndiyalenba de bè kuma ta, kalankonyè minisiri zentrali Seku LI tògò la, ka foli ni walenyumandòn bila polisi nyémögòbaw ma, ani polisi jalatigi minnu ye kalan in ta ni timinandiya ni dusu ye, kabini kalan daminèdon fòlò, fo kan'a bila a don laban na bi
- Aw ye bamanankan kalan, k'a fòcogo nyuman n'a sèbèncogo nyuman dege.

Nka, bamananw ko : «mògò tè kòrò kalan ma, mògò tè ko dòn kalan ma ; don o don, tulo bè taa kalanso».

O la sa, mògò minnu ye kalan in waati bée lajèlen kè, mògò minnu bolokòròla, degunna fasobaara wèrè la, kalan in waati la, n'b'a nyin'aw bée fè, a k'aw cèsiri halibi, ka kalansenw sinsi, ka dò fara dòntaw kan, barisa bamanankan ka di, nka bamanankan ka gèlèn, bamanankan kòrò ka dun, bamanankan nyè ka misèn, bamanankan bè ka yiriwa.

Bèe b'a dòn, k'a fò ko polisibaara ka gèlèn kosèbè : aw bè faso yòrò bée, sanga ni waati bée, aw tè sègèn, aw tè nyinè, aw tè jingò.

Aw de ka baara b'a to, fasojama bè sunògò hèrè la, ka wuli baden na, ka baara nafama kè hakililatigèlenya la.

O de kama, n'an faso kanw kalanni sabatira, k'a jènsèn polisiw cèma, aw ka kewale bée lajèlen bè nògòya, bawo, aw de bè fasojama laadi, k'a ladamu, k'a kòlòsi, k'a lakana.

O siratigè la, n'bè layidu t'aw ye, k'a fò ko balikukan baarada b'a seko n'a dònko bée kè, ka dèmè don aw ma.

N'ka jèmukan laban na, n'b'aw fo ka segin k'aw fo. An jèra kalan min na, Alà k'o jiidi an faso kònò.

Aw ni ce, aw ni baraji

KA BO KAPALA

Kapalakaw ye baaraba dò kè, min ye ne Amadu Sunkara nisòndiya kosèbè; o baara ye jirituru de ye, Kapala cèw n'a musow bée bòra min senfè.

Kapala dugumögò bée bòra ka jiriforo taari kelen turu malijirinin na, ani nérèsun 100, u y'o fana turu.

O siratigè la, ne bè folikè Kapala nyémögò ye, n'o ye Kasun Sunkara ni madu Sunkara ni Zumana Sunkara ye ka fara Kapala cèw n'a musow bée lajèlen kan.

Amadu Sunkara
Ka bò Kapala
(Molobala) Kucala.

bamanankan

mòkè.....grand-père
mòqò.....personne
mugan.....vingt
muluku....paralyser
mura.....rhume

yeele.....fondre
yeelen.....lumière
yanba.....chanvre indien
ye.....voit
yòrò.....endroit, lieu, place

waa.....mille
waati.....temps, moment, heure
waso.....se vanter
wula.....soir

nsiirindata.....conteur
ntonso.....chauve-souris
ntamaro.....datte
ntègè.....boeuf de cinq ans
ntugun.....butte

nugu.....intestin
nuguma.....gourmand
numu.....forgeron
nunji.....morve
nunkun.....bout extrême

nkoronko.....serpent cracheur
nkòku.....nènuphar
nkòyò.....tomate amère, aubergine
nkaani.....poivre noir
nkirin.....cerceau

lèfali.....phacochère
limaniya.....foi
lotoli.....hôtel, restaurant
lògòma.....tartine
lujuratò.....impotent

kòròkè.....grand-frère
kòròn.....est
kòtè.....escargot
kòori.....coton
kònyò.....mariage, noce
kònontòn.....neuf
kòlè.....famille.

Siyawoloma lagosili cikè donniya

Lafasali dògòkun in b è tali k è Mali fango nyémògò fòlò Zeneral Musa TARAWÈLE haminanko gèlèn w na, Afiriki ka kelenya sòròli n'a danbe seginni na a ma, k'a k è b èn ni hèrè ni bolodinyògònma yòrò ye.

O b è faamu, bawo an b è don min na i kobi, Afiriki kelenya tònba «OUA» kungiti ye Zeneral Musa TARAWÈLE ye.

Lafasali waati in kònò f èn caman k èra jamalajè k èréfè, i n'a f ò jajiraw ni filimubòw siyawolomalaw ka wale juguw kan. Mali fan b èe tubabumori ni silamè diinèw labatobagaw ye dugawudon k è, walasa hèrè ni damakènyè b è se ka basigi Afiriki woroduguyanfan na.

Dunan welelenw bisimilara peresidan Musa TARAWÈLE f è. A ye dusu don u kònò, k'a jira ko Mali b'u kòkòrò u ka hòrònya nyinini k èlè la.

Afiriki worodugu farafinw lafasali dògòkun kuncèra ni Mali nkaaraw ni aritisí wèrèw ka gintanw ye karisu, nowanburu kalo tile 13, minnu senfè u y'u seko damajira k è siyawoloma ni nyènawoloma suguya b èe lagosili la. O nyènajè nyémògòya tun b èe peresidan Musa TARAWÈLE bolo. O hukumu kònò, «OUA» kungiti ye jala di Nélisòni MANDELA ma, n'o ye Afiriki worodugu jamana fasokunmabò jèkulu «ANC» kungiti ye, min b è kaso la siyawolomalaw bolo a b èna san 20 bò.

O siratigè la, tòorò min b è farafinw kan siyawoloma sababu la, a ka kan an k'o nyèfò Malidenw ye.

Afiriki worodugu jamana kan, fanga b è farajèw de bolo; setigya ni nyémògòya fan si t è surunya farafinw na. Farafinw ni siya tòw niyòrò ma k è f èn wèrè ye fo baaradenya ni jamana nafantanyòròw sigili kò. Nafamayòròw b èe ye farajèw ta ye. Nyèngoya ni nkaniyajuguya de k èlen b è sariya ye ka farajè fisaya ni farafin ye siratigè b èe la.

Farafinw ni farajèw t è kin kelen kònò, u t è d òn mòbili kelen kònò, u ka dumunikèyòròw t è kelen ye, u t è furunyògònma w ye, hali u t è sigi ban kelen kan.

An b è bi min na, dinyè fan tan ni naani b èe sònnen b è ko hadamaden b èe ka kan danbe la; siya si man fisa ni si ye. Dinyè jamana hòrònyalenw ka tònba (ONU)

sigilen b è o sariya de kan : hadamaden b èe b è wolo n'a ka hòrònya ye wa si man fisa ni si ye. Diinè si ma fisamanciya k è hadamadenw c è; u ma siya fisaya siya ye. Ka siya dò ka fisamanciya k è sariya ye. O yera Afiriki worodugu jamana dòròn de kan.

U ka nin siyawoloma dun sinsinen b è miiriya jumèn de kan ? Miiriya su damadòw b'u bolo yen, farajè ninnu k èlen b è k'o k è sinsibere ye k'u ka jagoyafanga sigi farafinw kan :

U ka maanaw na, u b'a f ò k'olu tun jèn-sènnèn b è dinyè fan b èe; ko Ala nan'a latigè olu ka na nyògòn sòrò Afiriki woroduguyanfan in na; u k'o la ko Ala yèrè de ye jamana in di olu ma jaati. Farajè ninnu b'a f ò fana ko Ala ye hadamadenw da a m'u k è kelen ye; ko Ala de ye olu da k'u siya ni farafinw ye; k'olu ye o fisamanciya de k è sariya ye.

Nin miiriya su ninnu de b'u bolo k'o k è dalilu ye u ka politikisira jugu in na. Dii-nènyèmògò dòw fana b'u bolo minnu b è nin miiriyaw don jama kun ma u ka egilisiw kònò.

Afiriki worodugu jamana fango ye siyaw dantigè k'u hakè sigi ani ka danfara k è u ni nyògòn c è. U ye siyaw k è naani ye: farajèw, farafinw, metisiw ni Azikaw.

Mògò miliyòn 26 de b è Afiriki worodugu jamana kònò; farafinw ka ca ni miliyòn 17 ye, farajèw t è miliyòn 5 bò. Farajèw ka denwolo man ca ; farafinw ni siya tòw dun b è ka bugun teliya la. O de ye farajè ninnu jòrè.

Afiriki worodugu in ye jamana nafamba de ye. A dugujukòrò nafaw ka ca, w'a sènè fana yiriwalen don kosèbè. Dinyè setigijamana dòw fana ni farajè ninnu da bè file kelen na ka jamana in tònòbò. O de ber kama farajè ninnu t'a f è ka siyawoloma dabila, setigijamanaw fana t è k'u nyangi ni sèbè ye.

Afiriki jamana tòw de ka kan ka siyawoloma k èlèli k è u kunnadoni ye, k'u jigi bò tilebin nafolotigijamanaw kan.

Amadu Tanba DUNBIA
I.S.H. Bamako (Mali)

Il n'est de mon avis que le rôle de l'ONU dans la résolution de la crise malienne soit sous-estimé.

PONPU NYECI

Pònpu nyèci ye mun ye dugu kònò?

1) Pònpu b è mago caman nyè dugu ye
2) Ji b è sòrò waati b èe. A t è d èsè. Ni ji nyuman don a t è bana di mògòw ani baganw ma.

3) Nakò sènè b è se ka k è pònpu lamini na. Feerefènw dòw b è se ka feere ka wari lase mògòw ma i n'a f ò sira ni jaba. Dò wèrèw, tomati, karòti, pòmitèrè, salati, olu b èe b è baloko nògòya, nakòfenw ka nyi denmisènninw ma k ènèya sabatili walew la.

4) Jiriforo b è se ka k è pònpu k èrèfèlaw la.

Mun de ka kan ka k è walasa pònpu b è se ka nafa nyè dugu ye ka mèen

1) Cèkòròba min ni dugumògò b èe dalen b'a la o de ka kan ka k è pònpu kòlòsilbagawa ye.

Ale de ka kan k'a kòlòsi waati b èe la. A k'i jija ka pònpu lakana.

2) Denmisèn fila k'a kan ka ta pònpu labènni kama, baarakèminènw ka kan ka d'u ma. Ni pònpu tinyèna u b è se k'a dilan. U b è baarakè cèkòròba talen ka yamaruya kònò. N'u t è se k'a dilan u b è baarakèda ka nyèmògò ladònniya.

3) Dugu ka kan ka k èsu mara, dugumògò yèrè b è se ka wari bila min kònò. N'o k èra minèn kuraw b è se ka walasa ka minèn tinyènenw nònòbila.

4) Pònpu kòlòsilbagaw dugu kònò

- Dugu Cèkòròba kelen (1)

- Pònpu labènni denmisèn mògò fila (2)

- Bòrè bilaminènw kòlòsibaga mògò kelen (1)

- Musow ka mògò sugandilen mògò kelen (1)

Dugumògòw ka kan ka koliyòrò jò pònpu kòfè

Koliyòrò dunya ka kan ka k è santimètèrè 60 ye

- Ka kuruw bila a kònò

- K'a datugu ni garawiye minsènmaninw ye ani cèncèn, walasa ji kana sigi koliyòrò la.

N'o k èra ji b è t èmèn garawiye ani cèncèn na ka jigin f ò dugugolo jukòrò.

Ibarahima Kante
Balikukan baarada.

kibaru kanubagaw

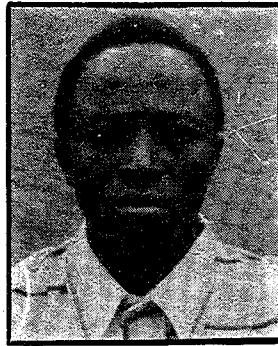
KA BO BAMANANTUN

Nin ye bataki ye, min bòra Sedu mariko yòrò ka ci kibaru ma.

Ne nisòndiyalen bè bataki in ci kibaru ma; ka foli, tanuni ni walenyumandòn bila ka taa balikukalandenw bée lajèlen ma. Mali kònò, k'a masòrò balikukalan ye nafaba nyè cikèlaw ye. N'bè foli kè ka nyèsin kibaru lafasabagaw bée ma.

O témènen kò, kuma kòròma kelen bè n'olo k'a da kibaru kanubagaw bée tulo kan, min filè nin ye : «Fèn kelen bè dinyè kònò, n'a ye dumuni kè k'a fa, a tè se ka kuma. I bée se k'a ta k'a kè ko bée ye, a tè kuma. Nka ni kòngò bée fèn in na, mògò tè se ka maga a la, k'a d'a kan n'i magar'a la, a bée kule, o ye kule dan ye. O bée se ka kè fèn jumèn ye ?».

N'bè foli bila ka taa an ka dugulamògòw bée ma, n'o ye bamanantunkaw ye; ka foli bila ka taa n'baarakènyògònw ma bamanantun.

Sedu Mariko
Bamanantun
(Masigi)

KA BO TENEMABUGU

Nin ye lètèrè ye, min sèbènna Salifu Tarawelee fè ka bò tènèmabugu. Tènèmabugu ni marakakungo cè ye kilomètèrè 1 ye.

Balikukan kéra sababu ye san fila in kònò, ka mògò caman bò kunfinya dibi la anw bara.

An filè yòrò min na, an ka balikukan caman bè lètèrè sèbèn u yèrè ye ka di ne ma; i y'a dòn kòni, an bée Ala nyini min na, o y'o de ye. Nka halibi, Ala k'a kè nyètaa ye.

O témènen kò, ne tun b'a nyini nyémögòw fè, ni dònин tun bée se ka fara kibaru waati kan, o tun bée fisaya, sabu la, a waati koronnen don dònин. Ne hakili la;

jumadonyaw fè, miniti 30 ka dògò kibaru jèmukan na.

Njin ye foli ye ka nyèsin kibaru baarakèlaw bée lajèlen ma; si ni kènèya Ala k'o di u bée lajèlen ma.

Salifu TARAWELE
Ka bò Tènèmabugu

KA BO BANANI

Ne nisòndiyalen bè nin sèbèn ci kibaru ma, ka n'ka balikukan daminè n'a bilama bée cogo min na, k'o nyèfò aw ye.

San 1988 balikukanso dayèlèla Dunbasola; u ye ci bila ka n'a fò anw bugudala mògòw ye. Anw bananika mògò tan (10), anw taara an tògò sèbèn kalanso in na.

Banani ni Dunba sokala cè ye kilomètèrè saba ni kò ye. Banani sigilen don Dunbaso ni worodugu cè, Bananba sira ni kòròn cè.

O waati, kalanden min tun bée kalanso in na, o tun bée se mògò 54 ma. Kalan kècogo filè nin ye : a tun bée kè sufè, k'a daminè saafo waati la. Kalo kelen, Ala ni kalanyòrò janya, bananika caman dèsera. Dugukònò mògò caman fana bòr'a la, ko dòwèrè tè, anw yèrè ka kan kò.

An ye kalo 4 k'o la. Don o don, ne tun bée kòròtò tilebin kòrò, walasa ka taa kalanyòrò. Anw bananikaw tun tè se ka suròfana dun, n'o tè waati b'an minè an bolo ma. Ala ni gèlèya caman, buguda mògòw bée dèsera fo ne kelen. Kalan daminè waati, kalandenw hakè tun bée taa mògò 54 na. Kalo 4 bée dafa tuma min, kalandenw tò tora mògò 9 ye. O kalo 4 kònòna la, ne ma su kelen bila.

Mògò caman tun bée ne lagosi an ka yòrò la. O tuma gafe min tun b'an bolo o ye : «bala bée tiga kè bòrè kònò» ye. Ni kalan tè kè don min na, ni dòw tun ye ne ye dugu kònò, olu b'a fò : è ! Negeta ! bala ma tiga kè bòrè kònò bi wa ? ne tun b'u jaabi ko : ayi ! Dòw b'u kanto : ni tiga-kè-bòrè-kònò kodon, halibi anw ye tiga kè bòrè kònò. Nin si ma ne tòorò hali tile kelen, sabu ne b'a kè ni n'yèrè dusu de ye. Wali dusu tè kòtigè cogo si la.

San 1986 desanburukalo la, ne kéra an

ka buguda balikukan karamògò ye, n'o ye Banani yé. Mògò dama min y'i ban kalan ma o waati, olu bée nimisalen don bi.

Ne Negeta ma tile kelen kè lakòli la. N'ye kalan minè nì sèbè ye, wa Ala ye n'démè a la fana.

Mògòkòròbaw ni denmisènw, musow ani cèw, a'ye wuli k'aw jò, aw k'a dòn ko kalan si tè fasokan kalanni bò.

Ne Negeta Kulubali bangera san 1962 Dunba, kula kafo kònò, Kulukòrò mara la.

N'ka foli bée Mali nyémögò hakilinyumantigiw bée lajèlen ye balikukanlano in na, dan tè foli min na.

Negeta Kulubali
Balikukan Karamògò
Banani-Dunba

KA BO KALIFABUGU

Nin ye dugawudon sèbèn ye ka nyèsin Mali forobatòn «UDPM» nyémögò fòlò ni jamanakuntigi Zenerali Musa TARAWELE ma, a sigili sababu la Afiriki kelenya tòn «OUA» nyémögòya la.

Ala ka Mali jiidi, ka jamana denw kan bèn, bawo n'ròmögòw bènna u bée se ka ko caman kéké; o siratigè la a bée fò anw fè yan ko bolonkòni kelen tè bélè ta, wa kònòw jèlen de bée bii fò ! Anw b'an ka nyémögò nyuman Zenerali Musa TARAWELE kò su ani tile

Ala ka an ka jamana kuntigi ni faratinna jamana tòw nyémögòw kan bèn; Ala ka kuntigiya caman kalifa a ma, min tè niñ ye; Ala k'a doni tali barika d'a ma. Ala m'a kéra, a ka nkaniya nyumanw bée ka nyèsòrò farafinna jamanaw fan fè, minnu kòdonnen don nyògòn na.

Madu Konare
Kalifabugu
(Kati)

KA BO KONU

Lètèrè nin bòra kòkè sanpana yòrò ka bò Konu, joro kubeda fè, Segu mara la.

Balikukan daminèna anw fè yan, a san 10 ni kò ye nin ye; an y'a minè n'an bolo fila ye, k'a kè n'an seko damajira ye; bawo kalan ni sèbènni ni hakilila baara

kuma yòrò

wèrèw kèli an faso kanw na, o ye nisòn-diyako ye malidenw bée lajèlen bolo.

Kabini a daminè, n'an bée lètèrè ci nyògòn ma dugu ni dugu, ka bò yen, k'a kè ni jamana, a san fila ye nin ye balikukalanden jolenw ni cikèlakòlidew bée baarakè nyògòn fè, malosènè sèriwusi ka hukumu kònò; o ye fèn ye, min b'a jira ko Mali bée ka taa nyè.

N'ka foli bée ka taa muhamèdi Sanpana ni bakari damèlè ni mamari konatè ma, n'olu ye balikukalan kanubaganci wye Konu. N'ka foli bée ka taa mamadu nyàma jara ma ani kibaruso baarakèlaw bée lajèlen, u ka baara nafama sababu la ka dònniya yeelen mènè an ye, an wolokanw na.

Kòkè Sanpana
Balikukalan Karamògò
Konu (Joro)

KA BO BURUKINA FASO

Nin sèbèn bòra ne Watara Bilankalama yòrò. N'ka foli bée arajomali baarakèlaw ni balikukalanso ni kibaru taw bée lajèlen ye.

Ne bée nin lètèrè ci aw ma ka n'ka kibaruya d'aw ma ani ka dò nyini aw fè, janko n'ka se ka n'ka kalan lataa nyèfè.

Jumadonyaw fè, aw bée baronin min kè ka nyèsin balikukalandenw ma, o bée mògò hakili dayèlè kosèbè; a ka di ne ye fo k'a damatèmè.

Ne mago bée kibaru bakuruba la, walasa n'bè se cogo min na ka dò fara n'ka dònniya kan, ka n'ka kalan jiidi ka t'a fè.

Kabini Ala ka ne da, ne tun ma biki minè k'a ye; Ala ni balikukalan sababu la ne ye biki minècogo dòn.

Ne bée Mali nyèmògòw ni balikukalan baarada ni kibaru baarakèlaw fo, dan tè foli min na, u ka baara nyuman kòsòn k'an ka bònògòla sira tèmè an ka kanw fè.

Watara Bilankalama
Ka bò Sundo-Banfora
(Burukina-Faso)

KA BO KINYAN

Balikukalan ye fèn ye, a daminèra anw ka dugu kònò, a bée san damadò bò. A ye nafa minnu lase anw ka dugu ma, o tè se ka fò k'a ban.

An kér' anw bolo sababu ye an k'an ka kanw dòn : u sèbèncogo n'u kalancogo; ani k'an yèrè nyènabò an wolokanw na.

An tun bée bamanankan fò nk'an tè se k'a sèbèn; nka sisán an b'a fò cogo min na, an b'a sèbèn o cogo kelen na. A kéra sababu ye an ka se ka jatew minè a la, ka lètèrèw sèbèn an barakan na, ka duguyiriwalitònw sigi a kadara kònò.

Balikukalan y'an ka dugu misèn caman yiriwa bi, k'an ka nyètaa sira waga bò. Balikukalan ye dibi bò Mali duguw bée kònò bi.

Ne b'a nyini malidenw bée fè, an k'an jija, k'an cèsiri kalan nafama in fè, min bée k'e an faso kanw na, n'a b'an ka yiriwali sira jèya.

Abudulu Wahabe Bore
Kinyan

KA BO JUMANZANA

Nin ye sèbèn ye, min bòra dajigi Fònba yòrò ni balikukalan karamògò don Jumanzana, Fana mara la.

Ne nisòn-diyalen bée balikukalan ni kibaru baarakèlaw bée lajèlen fo kosèbè u ka yèrèdòn baara ni yèrèye baara la.

Kabini ne ni burama Fònba kér'a an ka balikukalan nyèmògò ye don min na, an ye kalanden caman sòrò minnu dògòman b'u bolo dayòrò dòn bi. A kér'a sababu ye ka belebele fara an ni nyògòn cè bèn kan, bawo kalan tè se ka yiriwa fo kalandenw ni karamògòw ka bèn fòlò.

Ne bée Mali balikukalandenw bée tanu, k'a d'a kan kalan sugu o sugu, a bée caman fara kalankèla kònò fèerèw kan, a bée dò fara a hakili kañ; o tèmènen kò, a ka gundow fana ka bon ni kalankèbali ta ye.

Kalankèbali gundo bée dòn bée fè, k'a d'a kan a wajibiyalen dòn ka kalankèla dò bila k'a ka lètèrè sèbèn; a wajibiyalen don ka kalankèla dò nyini k'a ka lètèrè kònò gundow dòn.

N'an y'o faamu, an nyè b'a la k'a fò ko kalan nyògòn tè; wa ne Dajigi Fònba kunkolo jolisiraw bée ye bamanankan signidénw ye.

N'b'e n'ka kòròfò kuncè ni kuma kòròma min ye o filè : «Ni dinyè shè tòw b'a fè ka dò fara u yèrè kan, u b'e fan fòlò de da.

Nka shèba kelen bée dinyè na, n'ale b'a fè ka dò fara a yèrè kan, a tè fan da, a tè foyi da; ale kòni bée kaka dògòkun o dògòkun, wa a kaka o kaka, o bée dò fara a kan. Yali o ye shè jumèn ye ?».

Dajigi Fònba
Balikukalan karamògò
Jamanzana (Fana)

YELEKO ANI MAKARIKO

Nin kér'a fiyentò saba ye : don o don u saba bée yaala nyògòn fè. Don dò la, u yaalatò, u dò rò kelen sen tura filenin dò la; o y'o ta k'o fiyè, a nyè yéišla o yòrònin bée la.

A y'i kanto a tòw ma, e ! cè ! ne nyè yèlèla koyi ! Tòw y'a nyininka : mun ye e nyè yèlè ? A ko : n'yé file dò tòmò, o ye ne nyè yèlè, ne kelen k'o fiyè.

Tò fila ko : a d'an ma, an fana k'a fiyè, walasa an fana nyè na yèlè. A y'a d'u ma. U fana y'a fiyè kelen-kelen, u bée nyè yèlèla. U ko : e ! anw ta yèlèla ! anw ta yèlèla !

Kelen y'i kanto filetigi ma, i jò ne k'a fiyèko kelen k'e tuguni. Filetigi ko : n'ka file di yan. A to, n'yèrè-ka-n'filetigi-fiyè fòlò. A ye file puruti o la, k'a don a da kònò, k'a fiyè; o yòrònin bée, a sinna ka fiyen tuguni.

O kelen, a y'i bolo bò a kofè, ka file di a tòw ma : a y'e hòn ka fiyè; olu ko: an ! an ! anw tèna k'a la bilen. Ale nyè ma se ka yèlè tugun.

Negeta Kulubali
Balikukalan Karamògò
Banani-Dunba

sekoni

ARALI

Pari ni Dakari arali
 Kologèlèya nyögòndan,
 Min kéra laada ye.
 Kilomètèrè 14000 sira folongoton
 Ka Alizeri, Nizéri, Mali,
 Luginè, Moritani ni Senegali cèci.
 N'a danna o farikolonyènajè fògò ma
 A bë kinikini kun bò:
 Nka nin girin, gansan tè.
 Caman b'a kunana dòn,
 U miiri, ko tegèdinyögònma,
 Nyögondòn, nyögònctaama
 Taamashiyèn don,
 Olu t'a jukòrlà dòn.
 Pari ni Dakari arali
 Sahara kònò
 Cèncènku kòfè
 Tenere dun kònò.
 Jahanama togòma,
 Aranziowèri bë tiso
 Motobabolilaw,
 N'u ka yamahajibe
 Hòndajibe
 Suzukijibe
 Bè sinyèta la
 Mèrèsedèsi, pezo, toyota watiruw,
 Manni, dafu, ni misibisi kamyònw
 Nkunankanw bë fa wuli,
 Tulogeren na.
 Pari ni dakari arali
 Masiba wale,
 Dugukolo joginni don
 Kungo folongotonni
 k'a ferekete yèlèma
 Parafinna fari kéra,
 Jolidakènè ye.
 Hadamadenw, kungosogow,
 A b'o caman kè fure ye
 Pari ni Dakari arali
 Nenini ni kafa,
 Ka nyèsin an ka faantanya ma
 Nyagarilabò, ni nafolotinyè,
 A bë farafinna nòròkò
 N'a wari ni hèrè damatèmè,
 ni Fèerè fènsèli ye.
 pari ni Dakari arali
 N'magotènilaw
 Min ye arali kèle kè cèw ye,
 Caman ka jibew
 b'u kan kari.
 Dòw bë jogin.
 Dòw bë dèse:
 Bolifènw nègèkolon dòw
 Bè lafili, an ka kungo kònò.
 Pari ni Dakari arali
 Dibò, a labènbaw fè,

Tile 22 galongalopni,
 farafinna kono,
 Miliyari yirika nafolo,
 bë sòrò tònò ye
 Bolifènw dilayòrò iziniw fè;
 Nka mògò si tè sògòsògòkan bò
 Ka nyèsin nin dantèmè wale ma,
 Mogo si t'i kantigèda jira,
 Walasa tònò ka tila a kòfasa kam.
 Bèe b'i yèrè kè bobo ye
 k'a soro...

Mohamèdi Kònè
 Lakòlikaramògò
 L.P.K.

AN BEE NO DON.

N da farala, joli ma bo.
 Galomajira sanga y i masakè cooko
 Yèrèjaasi jin kònò.
 Lebu jala falenna,
 Kabilia caman kònò.
 Faso, kéra cèla'ye.
 Npogotigi ni kòlètigya,
 Cèlataaminènw siribali
 O bònè tè dan soda la
 Bangebaaw ni tòorò jugu minè,
 U ni maloyamugu mugan
 Balimaw ni doni girin ta,
 Teriw ni kunmasuli nènè minè,
 Kotigi musòman ni nimisaji min,
 Kotigi cèman ni hòrònkolon kulusi don,
 Denmisènw ni nyanikisè dun,
 Ka fu siri ni filibanciya wale dan na.
 O kanu, n'o wajibiya,
 Ye bée niyòrò ye.
 K'a d'a kan
 Fòkonyuman ni kèkonyuman
 Mana furu nyögòn ma,
 Olu den bë kè laadamukonyuman ye.
 Mòhamèdi kònè
 Lakòlikaramògò L.P.K.

KOGOW BINNA

Mòbolo filen cira,
 Tanto galama karila,
 Wolo tin yobara,
 Kabini an ye laada nyumaw
 Fili an kò.
 Lamò kurun dakènyèlen,
 Kololi bajì sanfè,
 Tun b'an dèmè,
 Ka se konyuman,
 Mògòninfinya dankan na.
 Kurun in bèlèn yòro,
 Tun ka ca.

Bilakoroya ta tun bë yen,
 Cèbalenya ta tun bë yen,
 Balikuya ta tun bë yen,
 Kòròbonya tun tè dolokiba ye,
 N'sègènn'a kòrò, k'i b'a lafili.
 Den tun ye bée-jè ye.

A tun bë fò an den.

Sisan !

«N'den fòli» ye «an den fòli»,

Ta k'a bin,

Gaw masiri kéra farafarali ye,

Fa tè faya baara kè,

Ba tè baya baara kè,

Den tè denya baara kè,

Mòbolo kogow binna,

Mònsòn ma sòrò ka kura wuli.

Gòngòrò bë fili lakòlikaramògòw ma,

K'u tè denw Laadamu konyuman,

A fò olu kelen nò don ?

Kabini du kònò,

Bangebagaw yèrè ka kan,

Ka mògòsèbè sen ta.

Walasa, denw ka se,

K'u yèrè lajè o dungare la.

Mòhamèdi Konè
 Lakòlikaramògò L.P.K.

JAKURUNA TOTO

Jakuruna toto tun ye kèlemasa ye, min
 barikara fo Segu fama kèleko jiggina
 kònò. A ni Segu Da ye waatijan kè u bë
 ka nyögòn fòlò kè. Aa, o ma diya ! Nk'o
 kèle kuncèra ni filaninbin ye.

O ye Segu Da kònònafili, barisa Segu
 kunnada bulon tun jigi tigéra.

Jakuruna Toto ka barika tun b'a ka
 musobonya de la. Kucala kèlemasa
 duguw bée la, musow ka ko tun bë bari-
 ka la Jakuruna de. Jakuruna, musow tun
 tògòlako tè kè bolokofèfèn ye abada. Ni
 musow tun ko min, o de don.

Ni Ala b'a fè ka mògò labila, a b'i bila i
 ka ko barika fèn de la !

Waati min, ni Jakuruna Toto y'a jira
 k'ale tun bë fili la, ko barisa muso man
 kan ni dòwèrè ye mògò-fè-mògòya kò; o
 waati de Segu Da y'i tègè d'a kan, ka t'a
 kunnada Segu bulonba kònò, k'a sòrò k'a
 kè ka boli.

Tumaní Yalamu Sidibe
 «OHV» Kaganba

b'ju nri - dor n' mette un terme à
 fin de cette page.

dònko kènè

KAALE SIGICOGO

Kaale kòrò ye di ? Mògò dòw wulila ka bò Mònzbala, u bè to ka na donsoya kè kènè in kan, i n'a fò ka na sogow kunbèn, n'u bè a fò ka sira d'a nyè, k'a kale. O de y'a to dateliya kojugu-ke kaale, n'o kèra yòrò in tògò ye, k'a kè dugu ye fana.

- Kaale ni dugu minnu bè danbò:

- Kaalebugu b'a kòrònfe
- Wenyabugu b'a tilebinfè
- Bakaribugu b'a bayanfanfè
- Shòla dugu b'a kènyèkafè.

Kaale bè Sirakòrla aròndisiman na, a ni Sirakòrla cè ye kilomètèrè 8 ye.

Kaale ye ga 23 ye, mògò 214 de b'a dugu kònò.

- Kaale dugu bòra min ?

- Gaana, n'o bè Tuba aròndisiman na ani kakun, ka da Kaale kan, olu mògòw bòra Mònzbala, n'o ni Sirakòrla cè ye baamètèrè 12 ye.

Nka gaanakaw ni Kakunkaw ye faw ye; kalekaw ye denw ye.

Fanse Tarawele bòra Mònzbala ka na Kaale kè dugu ye. Ale de kèra Kaale dugutigi fòlò ye. Minnu dar'a kan o ye :

- Bufunè Tarawele
- Buramajan Tarawele
- Fankelenkòrò Tarawele
- Babe Tarawele
- Mamari Tarawele
- Sabakè Tarawele, o de bè dugu kunna sisan. A si ye san 75 ye.

Dugukolo suguya minnu bè Kaale

- Tintin bilenman, n'o bè wele nkagan tintin. Tigà, sanyò, keninge, sunan, ani shò bè sènè o yòrò la.

- Cèncèn dugukolo : sanyò, keninge, tiganikurun ni woson danyòrò ye yen ye.

Min ye kalanko ye, kaalekaw bè taa lakòli la Shòla. Mògò dòw fana bè taa

tubabumori diinè kalankè Jekuma. Balikukalanso bè Kaale dugu kònò.

Laadaloko minnu binna, o ye kòmòko ni ntomo ni nyakuni wali janko ani cèjuguninko ye.

Laadaloko minnu bè senna halisa, o ye jarawara ni sogeninku ni yirimògònin walima kònò ani so ni sa.

Nin kòròfò in labenna Kaale dugutigi n'a masurunya baarakènyògònw fè ka

fara Zafukuntigi Bubakari Kulubali kan, ani Kaale animatèri n'o ye Falen Isa Tarawele ye, min ye sèbèn in labèn k'a ci kibaru la.

Falen Isa Tarawele
Kaale animatèri
(Sirakòrla)

SAMANYANA BASI

Basi tun ye kèlèmasa ye, o de kòsòn a y'a tògò to Samanyana. Segu ka disòngòminè duguw bèe la, Samanyana tun n'a niyòrò-disòngò don, bawo Segu Da yère de tun ye Basi tògò da ko Basiba nantan !

Ale de y'a fò Da ye ko : ka ne Basi Sangare balolen to Samanyana, ni dinyè maraliko b'i kònò fama, ne bè n'jò ni kèlèdenw tità bòll ye.

Jeli tinyètigiba Dante, tun b'ale kelen de fasa ni Da fasa falen-falen nyògòn na Segu bulonba kònò. Aa ! Samanyana Basi tun ye cè ye dè !

Kèlèmasa tòw tun bè taa bin duguw kan de, nka Basi tun bè dugù minèli suda a cèw la ni dògòkun kelen ye, walasa u k'u labèn k'a makònò.

A bè fò ko ni na diyara, a tobibaga tògò tè fò tugun !

Samanyana Basi y'i t'a ka se fè ka kèlè nyini Segu fè. O kèlè ma diya. Segu ye Samanyana ladon danin fè, k'a labò daba fè, ka Samanyana ci, k'i jò ka Samanyana Basi yèrè warasalama taatò lajè !

Tuman Yalamu Sidibe
«OHV» Kaganba

DIMI

Nin ko in kèra ko ye koyi !
Ka sangarekè ka danbe tinyè
K'a d'a a sònjugu kan.
Aa, ni sangarekè tè, nin tè kun mògò fè !
Sangarekè dun nyuman kétola de ye
Danbetinyè in d'a yèrè kan dèrè.
Mun dun kèra ?
Min kèra, o filè :
Se t'ale ye, dabali t'ale ye,

Sangarekè de y'i da fa mugu
jalan na ka kòli
O nyiginji la;
O fana k'ale saran fo k'a fili a
yere ma.

Don dò la, ale yaalatò
Bènna n'a terikè dò
Kòngòtò ye. O tun bè jurumantigi bolo.
O hinè y'ale sòrò
Ale ko, k'o bila
K'ale-makònò sanni wula cè !
O nisòndiyara haali,
O y'ale fo ka taa, ka taa, ka taa so.

Ee, sangarekè mun y'i bila nin na?
ée, mun na i ye juru jugu bila i yèrè kan na ?
Mògò de bè nkalontigè
N'o tè waati b'a ka sira fè.
Wula sera, waati fòlen sera.
Sangarekè kònònafilila,
A t'a dòn a bè min kè,
A t'a dòn a bè min fò.
Wula sera, jurumantigi ma sarati tinyè !
O nana i sigi k'a ka wari.
O ganna, k'o gan, k'o gan.
Sangarekè bòra so wulubòda fè, ka taa k'a muso n'a denw to maloya kòrò.

Aa, sangarekè ma nin'bèn dè !
Mòqò sèbèya fòra sa !
Nka fo k'i yèrè kè
mògòlankolon ye, o ma fò dè !
Bèe y'a ka tanga bò i kan,
I bolila ka taa i yèrè kan don
Juru-kuruntan na k'i yèrè faga.
O nyògòn dimi bè....

Hakilintanya ni kunfinya kòsòn, i ye maloyafini
K'i muso ka firiyafini ye,
K'i denw kè don kelen yatiimèw ye, k'i yèrè faga
Fun, fun, funfafun !
Hakilintanya ni kunfinya kòsòn, i y'i yèrè bònè
K'i yèrè bònè danbe la;
K'i yèrè bònè balo la;
K'i yèrè bònè kujama la.
Tuu mòorò !
Cèbakòròkolon, e k'a kaburu filè kè !

Tuman Yalamu Sidibe
Zafukuntigi
Kangaba

KUNGOKONO ARAO

Ja ni kungontanya kèleli dunkafa yèrèlabò kòsòn

«CILSS» sahelijamanaw
jigisémèlan ye
kungokònòmògòw ye.
Nka, olu yèrèw kunnafonifèn
kologirin fana weletògò ko:
«KUNGOKONO ARAJO».

UNESCO ni CILSS ka Bamakò kungokònò Rajoko basigili

San 1988 desanburukalo tile fòlò n'a tile fila, kumbèn dò kéra saheli jamanaw ka nyògondémè tònba fè, min bë wele ko «CILSS».

O tònba ka baara nyèsinnen don ja ni kungontanya kèleli ma ani dunkafa basigili, jekulu in jamana 9 kelen-kelen bëne kònò, n'olu ye: Mali, Gine Bisawo, Ganbi, Burukina Faso, Cadi, Sénégali, Nizéri ani Mòritani ye.

Kumbèn in nyémögoya tun bë Mali kunnafonidiso minisiri laadibaga dò bolo, n'o ye Amadu Camu ye. A tun nyèsinnen don a jamanaw kungokònòmògòw kunnafonikow de ma, ARAJO la, walasa bëne lajèlen jigisémè jiri ye cikèla minnu ye, olu bë se, ka fèerè nyènamaw sòrò ja n'a masibaw kònni na u ka togodaw la.

«CILSS» jamanaw ka kan, o kadara kònò, ka jèmukan kérènkérènnèn labèn Sahelijamanaw cikèlaw ye, walasa, u na se, ka tòmòni kè olu la, u ka bònògòla sira kan.

Amadu Camu y'a jira a ka jèmukan kònò tònsigi in senfè, ko nafaba de bë jamana 9 ninnu jèlen ka baara in na, dansigli la kungontanya kèleli la ani Sahelijamanaw ka sòrò yiriwali. A ko nka, nin fèn in bëne nyènabòbaga ye hadamaden de ye, bawo yiriwali sugu o sugu mògò de y'a baju ye.

Min ye kunnafonidiso jòyòrò ye wale in na, sanko arajosow, fo k'o lajè ji nyémajòlen na, barisa olu de bë se, ka laadilikan nafamaw di cikèla kungokònòmògòw ma, jamanaw nyètaa hukumu kònò. O de kòsòn, a k'a jigi b'a kan, ko kumbèn in bënkaw bëna waleya «CILSS» jamanaw kelen-kelen bëne fè.

Tònsigilaw ye tile fila kè hakilijagabò la «CILSS» jamanaw ka wulakònò arajosoko sigili la sen kan. «CILSS» bolofara min ye kumbèn in labèn, o ye fèn o fèn jira wale in kécogo n'a nafoloko kan, u y'o bëne lajèlen kunkun n'a nyènyèn tòmò.

U y'u kandi k'u bën'u seko damajira kè jèmukanw dilanni na jamana ninnu kelen-kelen bëne bara kanw na Sahelijamanaw ka cèsiri kan ja n'a masibaw kèleli la.

O siratigè la, arajosow baarakèlaw bëna taa duguw yaala ka masala kè ni cikèlaw ye, masala min ni «CILSS» jamana hamanku bë nyògòn ta.

O tèmènen kè, jèmukanw bëna falen-falen tònba in jamana ni nyògòn cè nyògònsònhakili la hukumu kònò. Masalabolo 3 bëna sugandi, jamana kelen-kelen bëne fè, minnu si ni si tè kelen ye, n'u bëna jira wulakònò arajosoko in nyènabò ciyakèda la.

O masalabolow bë jènsèn tòn in jamanaw bëe kònò, arajosow bëe fè, ni daminècogo kelen ye. Nka min nyinina jamanaw fè, o ye masalabolo ninnu nyèsinni ye cikèbugufiyèw kònò walew ma.

Bèn kér'a kan ko baara in taama bëna daminè san 1989 zanwuyekalo la, jamana kelen-kelen bëne kònò. Masalabolo 3 kofòlen ninnu bëna sugandi wagadugu wulakònò arajoso baarakèlaw labènnikèyòrò la, n'o ye «CIERRO» ye

Masalabolo ninnu bëna da mògòw tulo kan dògòkun o dògòkun. Min ye kanko nasira ye, a jirala ko fulakan bë fò jamana 7 kònò; bamanankan bë fò jamana 5 kònò, «CILSS» jamana 9 bëne lajèlen hakè la; o ye fèn ye min bë se ka falen-falen nògòya.

Sanni u k'u kòdon nyògòn na, tònsigilaw y'a nyini «CILSS» fè, a ka dèmè don arajosow ma baarakèminènko la, i n'a fò kantalanko ni mikoroko la. U y'a nyini fana wulakònò arajoso baarakèlaw ka se, ka taa kalan na, yòròw la, u bë faamuya ba sòrò yòrò minnu na.

U y'u ka kumbèn kuncè ni foli ni tanuni ye, ka nyèsin Mali nyémögò fòlò Zentrali Musa TARAWELE ni malidenw bëne ma, k'o sababu kè u bisimilara ni bonya ani karama ye Mali kònò, min dònnen don n'a ka dunan ladon ye.